

Gallik, Ján

Tri ľudské osudy a láska v neľudskej dobe

Slavica litteraria. 2017, vol. 20, iss. 1, pp. 136-138

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/SL2017-1-17>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/136596>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Tri ľudské osudy a láska v neľudskej dobe

Ján Gallik (Nitra)

Denisa Fulmeková: *Konvália (Zakázaná láska Rudolfa Dilonga)*. Bratislava: Slovart, 2016. 131 s. + prílohy. ISBN 978-80-556-2484-6.

Príbeh Konválie (Valérie Reiszovej), ktorý je na knižnom trhu len krátku dobu, stihol výrazne zaujať veľké množstvo čitateľov i široký okruh odborníkov (literárnych vedcov, kritikov, historikov) na Slovensku i v Čechách. Azda je tomu tak najmä preto, že ide z hľadiska umeleckého a populárno-náučného štýlu o precízne napísaný príbeh, ktorý je živým príkladom toho, ako sa môže zaujímavo utvárať životná mozaika človeka v kolose spoločensko-politických udalostí a ako úžasne zasahuje, či skôr presahuje, do životných osudov niekoľkých generácií. Denisa Fulmeková, autorka knihy *Konvália (Zakázaná láska Rudolfa Dilonga)*, je totiž významnou súčasťou tejto mozaiky, ktorú dôkladne poskladala, uvedomujúc si v nej svoju dôležitú úlohu, veď „*prečo by som si vymýšľala, keď tento príbeh stojí v pozadí môjho vlastného života?*“ (s. 63). K napísaniu skutočného príbehu lásky i životného osudu židovského dievčata Valérie Reiszovej a františkánskeho mnícha, katolíckeho kňaza, popredného spisovateľa a vedúcej osobnosti slovenskej katolíckej moderny Rudolfa Dilonga, ju motivoval najmä fakt, ku ktorému sa neprestajne vracia, hoci v ňom, ako píše v úvode knihy, nachádza „*miesta, ktoré nemám osvetlené, prímkynam sa k rodinnej histórii ako k niečomu fundamentálnemu a posilňujúcemu. Možno aj preto si mesiace lámam hlavu, ako čo najlepšie a najpresnejšie rozpovedať svoju verziu jej života. Viem, že tajomstvo z mladosti opatrovala ako vzácnu relikviu, ale chvíľami hádam aj preklínala jeho archu. Teraz už tuším, že sa nevyhnem nepresnostiam, ale nech by som to akokoľvek zbrala, nebudem si vyčítať, že som sa o to aspoň nepokúsila*“ (s. 8). K tomuto všetkému ju nesporne predurčil i vzácny genóm literárneho talentu, ktorý sa prejavil aj v jej doterajšej tvorbe (knižka poviedok *Tak čo teda?*, básnická zbierka *Som takmer preč*, kniha *Klebetromán*

v spoluautorstve s Petrom Macsovszkym, prózy *Dve čiarky nádeje a Jedy*, romány *Topánky z papiera*, *Čakáreň* a *Materská*, poviedková kniha *Posledná polnoc v Pivonke*, novela *Štrikovaní frajeri* a i.), pretože je skutočne majsterkou zážitkového čítania s úhľadne cizelovaným umeleckým prejavom, ktorý dokáže zaujať, dá sa povedať, každého univerzálneho čitateľa.

Pre mnohých to môže byť len jeden z množstva interesantných životných príbehov, pre iných odhalená senzácia, o ktorej sa dlho čo to šepkalo či povedalo nahlas, ale pre odborníkov, ktorí sa profesionálne venujú životným osudom a literárnej tvorbe autorov slovenskej katolíckej moderny, je to kniha, ktorá značne dokresľuje profil Rudolfa Dilonga, t. j. charismatickej a azda najznámejšej osobnosti z literárneho zoskupenia pomenovaného literárnou kritikou ako slovenská katolícka moderna. Denisa Fulmeková tak objasňuje nielen životný príbeh svojej babičky, ale i svojho starého otca (hoci za toho „pravého“ vždy pokladala a bude pokladať, ako citeľne vyplýva z jej názorov, Jozefa Krivdu, manžela Valérie Reiszovej) a svojej matky Dagmar. Danú mozaiku utvárajú aj ďalšie životné príbehy z obdobia druhej svetovej vojny či tesne po nej, ktorých protagonistami sú Valériini rodičia, súrodenci a ich rodiny či ľudia, ktorí sa podieľali na ich záchrane (M. Faryniaková) alebo nejako inak zasiahli do ich života (napr. kňaz a básnik Svetoslav Veigl, ktorého literárna kritika taktiež radí ku skupine autorov slovenskej katolíckej moderny a i.). Mnohovravná je i rekonštrukcia životných osudov Valérie Reiszovej (neskôr Krivdovej) a Rudolfa Dilonga cez ich literárnu tvorbu či korešpondenciu (veľmi zaujímavá je aj tá s dcérou Dagmar), ale aj výborný dokumentačný materiál zaradený do prílohy, ktorý sa úzko viaže k písanému slovu. Denisa Fulmeková tiež

preukázala snahu prezentovať človeka aj cez prizmu jeho ľudských slabostí a chýb, pri ktorých si možno uvedomiť, že pri písaní takéhoto typu literatúry nemusíme byť len apologéti: „*Pre mňa Dilongov obraz nemusí byť posvätný, naopak, slabosti a chyby ho predsa poľudšťovali. A keď si kdesi prečítam, že práve tie sa v jeho životopise až príliš často zdôrazňujú, musím sa smiať – aj cirkevníci by ho chceli mať, práve tak ako jeho dcéra, nepoškvrneného a zázračne oslobodeného od každého tieňa. Lenže prečo? Mne sú zaťže sympatickí aj hrdinovia, pri ktorých nie je jednoznačné, či sú záporní alebo naopak kladní*“ (s. 73). Práve toto je jeden z dôležitých aspektov, ktorý môže kreovať nový pohľad na osobnosť Rudolfa Dilonga v rámci súčasnej literárnej historiografie, i keď nezmení nič na tom, a o to D. Fulmekovej vlastne ani nejde, že tento rodák z oravskej Trstenej bude i naďalej mnohými považovaný za najznámejšieho, najvplyvnejšieho a zároveň najproduktívnejšieho autora slovenskej katolíckej moderny. Nie nadarmo o ňom básnik Janko Frátrik v publikácii *Slovenská katolícka moderna v premenách času* (1994) napísal, že kedykoľvek sa spomenie pojem slovenská katolícka moderna, musí sa človeku mimovoľne vybaviť meno Rudolfa Dilonga, pretože to bol básnik „*opriadaný tolkými legendami, životnými dobrodružstvami a zákrutami, obklopený tolkými priateľmi i nepriateľmi, básnik, ktorého si skloňovali tiež básnici a tiež kritici, ktorí hľadali v ňom akési príbuzenstvo s bohémou, ba s prekliatymi básnikmi, ako Villon, Rimbaud, Verlaine, Corbière, Mallarmé... a poctili ho rôznymi prívolastkami, ako: utajený mních, básnik uštipnutý slobodou, Boží básnik, záhadný, magický, nevyspytateľný, mystický, učarovaný s uhrančivým čiernym pohľadom... slovom „poeta natus“, básnické knieža*.“ Z korešpondencie, rozhovorov či spomienok mnohých autorov slovenskej katolíckej moderny, ale i umelcov, ktorí nepatrili k danému zoskupeniu, možno vybrať, že všade, kde sa objavil, dokázal výrazne zaujať pozornosť a najmä svojou tvorbou i literárnokritickou činnosťou usmerňoval juvenilné práce viacerých mladých básnikov a prozaikov. Túto skutočnosť jasne dosvedčuje *Antológia mladej slovenskej poézie* (1933), ktorej bol zostavovateľom. Svoju tvorbu dokázal prispôbovať moderným trendom, čoho dôkazom boli jeho básnické zbierky vydané

v druhej polovici tridsiatych rokov 20. storočia. Originálny, moderný a imaginatívny básnický prejav, pravdepodobne pod vplyvom poézie Jeana Arthura Rimbauda i jeho prekladateľa Vítězslava Nezvala, badať najmä v zbierkach *Hviezdy a smútok* (1934) a *Helena nosí ľaliu* (1935). Akýsi prerod z idylíka a selankára na modernistu a novotára sa vinul tvorbou Rudolfa Dilonga i naďalej, čoho najvýraznejším dôkazom bola surrealisticky ladená zbierka *Mladý svadobník* (1936). Vážnejší tón náboženskej tematiky opätovne zaznel v Dilongovej básnickej zbierke *Ja, svätý František* (1938), ktorú ako františkán venoval zakladateľovi rehole sv. Františkovi z Assisi. Dilong však ako známy extrovert až príliš podľahol na začiatku druhej svetovej vojny vln preexponovaného nacionalizmu, čoho výsledkom boli verše vydané v zbierke *Gardisti, na stráž!* (1939), ktorú v kontexte svojho románu viackrát spomína i Denisa Fulmeková. Jej kniha tak môže skutočne dopomôcť k novému a možno pre mnohých i prvotnému čítaniu Dilongovej tvorby, k iniciatívnejšiemu reflektovaniu jeho názorov (na celibát, vojnu, emigráciu, priateľov i nepriateľov), k bližšiemu oboznámeniu sa s jeho pôsobením vo funkcii katolíckeho duchovného slovenskej armády na východnom fronte či s detailnejšími informáciami o Dilongovej návšteve Viedne a Bratislavy v roku 1969, ktorú uskutočnil z emigrácie práve kvôli Valérii, dcére Dagmar a vnučke Denise. Napokon azda najvyhranenejšou otázkou okolo osobnosti Rudolfa Dilonga ostáva tá, ktorú si kladie Denisa Fulmeková v nasledovnej podobe: „... ako je možné, že sa ho nespytovala [Valéria Reiszová – pozn. J. G.], prečo nikdy nepísal aj o tragédii slovenských Židov, o ich strašnom osude počas druhej svetovej vojny. Realita holokaustu v spojitosti s ohrozením jeho milej a najmä jeho vlastnej dcéry sa ho predsa bolestne dotýkala. No akúkoľvek sebareflexiu prominentného básnika a kníza v súvislosti s touto kapitolou slovenských dejín hľadám v jeho tvorbe márne“ (s. 98). Na tento fakt veľmi vecne reagoval literárny vedec Tibor Žilka, ktorý v časopise *Romboid* (č. 10, 2016), okrem iného, analyzoval v románe *Konvália* problém politickej a morálnej viny Rudolfa Dilonga. Konkrétne uvádza: „*Dilong je však predovšetkým príkladom na to, aké komplikované a protirečivé vzťahy dokáže vytvoriť*

totalita. Celá ideológia Slovenského štátu je postavená na národných princípoch, ale podľa vzoru fašistického Nemecka medzi tieto národné princípy patrí aj protižidovský postoj, pestovanie nenávisťi voči Židom. R. Dilong je na jednej strane preexponovaný proročivý autor, ale už v židovskej otázke sa nemôže pridať k predstaviteľom, ktorí zaujímajú vyhranený protižidovský postoj. Dokonca možno hypoteticky predpokladať, že jeho preexponovanosť súvisí aj s tým, že za každú cenu chcel chrániť svoju Valériu a vlastnú dcéru Dagmar. Prípady tohto druhu sú známe nielen z obdobia fašizmu, ale aj socializmus produkoval podobné prípady. V. Mihálik napísal najostrejšiu báseň proti sovietskej okupácii v r. 1968, ale aby sa zbavil obvinení, dal sa plnou energiou do služieb normalizátorov. Od ľudí s istým biľagom vyžaduje nepísaný zákon vyššiu angažovanosť pre totalitnú ideológiu.“ O niečo ďalej Žilka pokračuje tvrdením, že „... na Dilonga možno vzťahovať predovšetkým to, že bol spolupracovníkom takmer všetkých prominentov Slovenského štátu – spolupracoval s A. Machom, neskoršie s F. Ďurčanským, pravdepodobne aj s Tisom, ale aj s ďalšími významnými predstaviteľmi

Slovenského štátu, no zároveň chránil svoju „neoficiálnu“ rodinu. Táto rozpoltenosť zostáva u neho až do smrti. Nesie teda politickú vinu za to, čo sa udialo na Slovensku v rokoch 1939–45, ale na druhej strane napomáhal svojej Valérii a svojej dcére aj v ťažkých pomeroch a v nebezpečenstve prežiť toto obdobie. O jeho vzťahu k dcére svedčí aj kniha, ktorá vyšla pod názvom Ruža Dagmar, ale ešte väčšmi o jeho vzťahu, láske k Valérii, ako aj o výčitkách svedomia, že ju opustil. O láske k Židovke, ktorú miloval, o vzťahu otca k svojej dcére, ktorá bola a je položidovka.“

Dielo Denisy Fulmekovej je tak dôležitým článkom v sérii publikácií, ktoré v poslednom období vychádzajú v strednej Európe, čím istým spôsobom reagujú aj na vlnu extrémizmu, ktorá sa šíri naprieč celou Európou. V súčasnej dobe je totiž nevyhnutné sprítomňovať jazykom beletrie aj takéto zložité ľudské osudy, boj o holý život, ale aj boj o lásku a zároveň zachovanie si ľudskej dôstojnosti pred neľudskosťou doby. Práve tieto aspekty Denisa Fulmeková dokonale sprítomnila cez „tri ľudské osudy“ a lásku.

PhDr. Ján Gallik, PhD.

Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr
Fakulta stredoeurópskych štúdií
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Nitra, Slovenská republika
jgallik@ukf.sk